

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA TABIIY FANLAR NAZARIYASINI O'QITISHNING
ZAMONAVIY YONDASHUVLARI****Usmonova Xurshida Aybekovna****Andijon davlat pedagogika instituti PhD dotsent.****90 525 40 54****e-mail: usmonovaxurshida34@gmail.com****Abdullayeva Muslima Nasibjon qizi****Andijon Davlat Pedagogika instituti, talaba****E-mail: abdullayevamislima@gmail.com,****+998938141426****<https://doi.org/10.5281/zenodo.20135770>**

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim tizimida tabiiy fanlar nazariyasini o'qitishning ahamiyati, zamonaviy pedagogik yondashuvlar, innovatsion metodlarning samaradorligi hamda ekologik tarbiya masalalari yoritilgan. Tabiiy fanlarni o'qitishda nazariy bilim bilan amaliy faoliyat uyg'unligi o'quvchilarning ilmiy dunyoqarashini shakllantirishda muhim omil ekani tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: tabiiy fanlar, pedagogik texnologiya, ekologik madaniyat, ilmiy dunyoqarash, innovatsion metod, boshlang'ich ta'lim, tajriba, kuzatish.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida tabiiy fanlarni o'qitishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Chunki tabiiy fanlar insonning tabiatga bo'lgan munosabatini shakllantiradi, ekologik madaniyatini rivojlantiradi va ilmiy tafakkurini boyitadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni to'g'ri tashkil etilgan metodlar asosida o'qitish o'quvchilarning keyingi bilim olish jarayoniga mustahkam poydevor yaratadi. Tabiiy fanlar orqali o'quvchilar tirik va notirik tabiat, inson organizmi, ekologik muammolar hamda tabiat hodisalari haqida dastlabki tushunchalarni egallaydilar. Ushbu bilimlar o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish va kuzatish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Hozirgi davrda texnologiyalar rivojlanishi natijasida tabiiy fanlarni o'qitish jarayonida ham innovatsion yondashuvlardan foydalanish zarurati ortib bormoqda. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar darslarning samaradorligini oshirib, o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi.

Tabiiy fanlar nazariyasining mazmuni va mohiyati

Tabiiy fanlar nazariyasi tabiatdagi voqea va hodisalarning qonuniyatlarini o'rganuvchi fanlar tizimidir. Ushbu fan biologiya, geografiya, ekologiya, astronomiya va fizika kabi fanlar bilan uzviy bog'liq hisoblanadi. Tabiiy fanlarning asosiy maqsadi o'quvchilarda tabiat haqidagi ilmiy tushunchalarni shakllantirish va ularni atrof-muhitga ongli munosabat ruhida tarbiyalashdan iboratdir. Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar nazariyasi o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos ravishda sodda va tushunarli tarzda beriladi. O'quvchilar tabiatdagi o'zgarishlarni kuzatish orqali sabab va natijalarni anglay boshlaydilar. Bu esa ularning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi. Tabiiy fanlarni o'qitish davomida o'quvchilarda tabiatni sevish, uni asrash va tabiiy boyliklardan oqilona foydalanish kabi fazilatlar ham shakllanadi. Shu sababli tabiiy fanlar nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lgan fanlardan biri hisoblanadi.

Tabiiy fanlarni o'qitishda innovatsion metodlarning o'rni

Hozirgi kunda ta’lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tabiiy fanlarni o’qitishda innovatsion metodlardan foydalanish o’quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi va mavzuni chuqurroq o’zlashtirishga yordam beradi. Kuzatish metodi tabiiy fanlarni o’qitishdagi eng samarali usullardan biri hisoblanadi. O’quvchilar tabiatdagi o’zgarishlarni kuzatish orqali amaliy bilim hosil qiladilar. Masalan, fasllarning almashinuvi, o’simliklarning o’sishi yoki ob-havodagi o’zgarishlarni kuzatish orqali nazariy tushunchalar mustahkamlanadi. Tajriba metodi esa o’quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Suvning bug’lanishi, urug’ning unishi yoki yorug’likning o’simliklarga ta’siri kabi oddiy tajribalar orqali o’quvchilar ilmiy xulosalar chiqarishga o’rganadilar. Shuningdek, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Venn diagrammasi”, “BBB” kabi interfaol metodlar o’quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi. Bu metodlar orqali o’quvchilar o’z fikrlarini erkin ifoda etishga va jamoa bilan ishlashga o’rganadilar.

Ekologik tarbiya va tabiiy fanlar

Tabiiy fanlarning asosiy vazifalaridan biri ekologik madaniyatni shakllantirishdir. Bugungi ekologik muammolar sharoitida yosh avlodni tabiatni asrash ruhida tarbiyalash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Tabiiy fanlar orqali o’quvchilar suv, havo va tuproqning inson hayotidagi ahamiyatini anglaydilar. Shuningdek, o’simlik va hayvonot dunyosini muhofaza qilish zarurligi haqida tushunchaga ega bo’ladilar. Ekologik tarbiya faqat nazariy bilim bilan cheklanib qolmasligi kerak. O’quvchilarni tabiat qo’yniga ekskursiyalarga olib chiqish, daraxt ekish tadbirlarini tashkil qilish va ekologik loyihalarda ishtirok ettirish ularning tabiatga bo’lgan mehrini kuchaytiradi.

Tabiiy fanlarni o’qitishda uchraydigan muammolar

Ayrim hollarda tabiiy fanlarni o’qitishda nazariy ma’lumotlarning haddan tashqari ko’pligi o’quvchilarning qiziqishini pasaytiradi. Bundan tashqari, barcha maktablarda ham zamonaviy texnik vositalar yetarli emasligi dars sifatiga ta’sir ko’rsatadi. Amaliy mashg’ulotlarning kamligi ham muhim muammolardan biridir. Chunki tabiiy fanlarni faqat nazariy tushuntirish orqali o’quvchilarda to’liq tasavvur hosil qilish qiyin. Shu sababli o’qituvchi dars davomida tajriba va kuzatish metodlariga ko’proq e’tibor qaratishi lozim. Bundan tashqari, ayrim hollarda ekologik tarbiyaga yetarli darajada e’tibor berilmaydi. Holbuki, bugungi kunda ekologik madaniyatni shakllantirish har bir ta’lim muassasasining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, tabiiy fanlar nazariyasi boshlang’ich ta’lim tizimida muhim o’rin egallaydi. Ushbu fan o’quvchilarning ilmiy dunyoqarashini rivojlantirib, tabiatga ongli munosabatni shakllantiradi. Tabiiy fanlarni innovatsion metodlar asosida o’qitish o’quvchilarning fanga bo’lgan qiziqishini oshirib, bilimlarni chuqurroq o’zlashtirishga yordam beradi. Ayniqsa, kuzatish, tajriba va interfaol metodlardan foydalanish dars samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Kelajak avlodning ekologik madaniyatli va ilmiy tafakkurga ega bo’lib voyaga yetishi ko’p jihatdan tabiiy fanlarning qanday o’qitilishiga bog’liqdir. Shu sababli tabiiy fanlarni zamonaviy talablar asosida tashkil etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Hasanboyev J. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent, 2018.

2. Tolipov O', Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2017.
3. G'ofurov A. Tabiiy fanlarni o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni.
5. Boshlang'ich ta'lim davlat ta'lim standarti.